

Bidrag till kännedom om svenska skalbaggar 10

Av STIG LUNDBERG

Pteroloma forsströmi Gyll.

Vid skakning av boklöv över en plastduk intill bäcken vid foten av rasbranten i Skäralidsravinen i centrala Skåne den 2 juli 1965 erhöles bl.a. ett exemplar av *Pteroloma forsströmi* Gyll, en art, som tidigare endast rapporterats från Västergötland söder om Värmland—Dalarna—Gästrikland (tagen bl.a. i Borås-trakten av Gösta Svensson).

Triarthron maerkeli Schm.

Vid slaghåvning i skymningen den 14 juli 1965, ca 1 mil N Nyköping i Södermanland erhöles ett exemplar av denna sällsynthet, tidigare endast känd från Skåne, Småland, Gotland och Västergötland.

Agathidium plagiatum Gyll.

Vid sällning av vitrötad starkt fuktig bokved med bl.a. *Rhizophagus brancsiki* Rtt. den 2 juli 1965 i Skäralidsravinen i Skåne erhöles ett exemplar av denna *Agathidium*-art, senast tagen av T. Nyholm omkring 1943 ävensom vid Skäralid i en bokstubbe. Arten har förgäves letats av flera samlare bl.a. Palm och är uppenbarligen en stor sällsynthet.

Stenichnus pusillus Mull.

Under letandet den 22 juni 1965 efter jordlöpare (bl.a. *Harpalus rpicola* Sturm) i en sydsluttning ca 1/2 mil O Trosa i Södermanland påträffades på undersidan av en sten ett exemplar av *Stenichnus pusillus*, tidigare endast känd från Skåne, Öland och Västergötland.

Bledius filipes Sharp

Vid Bredsandsudde på norra Gotska Sandön togs dels den 25 maj 1963 dels den 27 augusti 1964 ett 10-tal exemplar av denna tidigare endast från Skåne kända *Bledius*-art. Samtidigt erhöles även *Bledius tibialis* Heer. (Exemplaren har kontrollerats av T. Palm.)

Entomol. Ts. Arg. 88. H. 1-2, 1967

Quedius rufipes E.

Av denna art, som tidigare är känd från Skåne, Blekinge, Öland och Gotland, har jag ett exemplar (hane), som påträffades i juni 1956 vid Morjärv ca 3 mil N Kalix i Norrbotten. Arten är ej känd från Norge eller Finland varför fyndet är anmärkningsvärt. Bestämningen har kontrollerats av T. Palm.

Agaricochara latissima Steph.

Denna kortvinge är tidigare endast känd från trakten av Falun i Dalarna och Fiby urskog i Upland. I samband med undersökningen av en björkstubbe med *Eicolycetus brunneus* Gyll. ca 2 mil S Söderhamn i Hälsingland den 24 augusti 1965 (se Ent. tidskr. 1966, sid. 47—49) erhöles ett exemplar av denna art sittande i en ticka (*Polyporus zonatus*), som beklädde delar av stubben. Arten är tidigare tagen på just denna ticka av bl.a. Anton Jansson.

Anthocomus coccineus Schall.

Under slaghåvning i bladvass vid Norrviken intill Edsberg strax norr Stockholm i Upland den 25 september 1965 erhöles bl.a. ett exemplar av denna vackra malachiid. Ytterligare ett exemplar togs ca 1 km från Säbysjön strax norr Jakobsberg ävensom i Upland den 28 september också genom slaghåvning. Arten är enligt Catalogus 1960 känd från Skåne och Blekinge, men har av Gösta Svensson tagits i såväl Småland som på Öland och uppenbarligen är arten på spridning norrut.

Ischnodes sanguinicollis Panz.

Vid ett besök, på Hallands Väderö, Skåne, den 10 maj 1965 letade jag efter denna vackra men sällsynta knäppare. Resultatet överträffade förväntningarna i det att 15 imagines påträffades, varav ej mindre än 7 satt på en och samma träbit, som plockades ut ur en ihålig bokstubbe (Fig. 1.). De övriga exemplaren satt gömda under barkbitar intill hål på döda eller döende bokar. Tydligt är arten ingen sällsynthet på Hallands Väderö där rikedomerna på grova döende bokar, som får stå kvar, utgör en garanti för artens fortlevnad. Larven påträffades inuti träden vid nedersta delen där konsistensen var mycket blöt. Arten, som tidigare är tagen i ett exemplar på Väderön av Bengt Rapp, tycks svärma mycket tidigt på året.

Procrærus tibialis Lac.

I torr ved på bokstubbarna och vindfällena var denna knäppare i form av imagines och larver ingen sällsynthet på Hallands Väderö vid besöket den 10 maj 1965.

Allecula rhenana Bach

Allecula-larver, som togs den 3 juli 1965 i torr bokved i en ihålig bok på Hallands Väderö, förpuppades i början av juli och kläcktes ca en vecka senare. Samtliga resulterade i *Allecula rhenana*.

Xylobius corticalis Payk.

Vanligen utvecklas *Eucnemiderna* i liggande stockar, grenar o.d. framförallt av lövträd främst beroende på att konsistensen blir lämpligast i sådana. Den 27 april 1962 påträffades dock i vitrötad ved starka angrepp av *Xylobius corticalis* ca 1,5—2 m högt upp på en solexponerad, branddödad torr ek (Fig. 2.) vid Båtfors nära Älvkarleby i norra Uppland. Angreppet var koncentrerat på nordsidan där vitröteveden var ca 5 cm tjock. Ur en bit ca 1,5 dm lång och 5 cm tjock kläcktes ej mindre än ca 20 imagines. Några larver förpuppades först efter drygt ett år och utvecklingen var uppenbarligen för dessa minst 2-årig. Arten konstaterades i området även i liggande eklågor också i vitrötad ved.

Thymalus subtilis Rtt

Vid besök den 10 juni 1965 i Muddus nationalpark i Lule lpm. påträffade jag på undersidan av fnösketikcor (*Polyporus fomentarius*) på björkstubbar i tallhedsartad skog tre exemplar av *Thymalus subtilis*. Denna art togs första gången av Nils Höglund (2 exemplar) och Thure Palm 1948 (vid Sappisads i Torne lpm. respektive Lycksele lpm., se Ent. tidskr. 1950, sid. 127). Först 1962 återfanns arten i form av ett exemplar, som Knud Pedersen (i.l.) tog vid Kiruna (Torne lpm.), och ytterligare har ett exemplar påträffats i Reivoreservatet 1963 av Gustav Rudebeck (se Lundberg Op. Ent. 1966, sid. 35). Exemplaren i Muddus var helt vitpudrade av spormjöl från tickorna.

Enicmus apicalis J. Sahlb.

Som framgår av Bengt Ehnströms uppsats i Ent. tidskr. 1963, sid. 71 tog Ehnström tre exemplar av denna tidigare endast från Finland kända *Enicmus*-art den 18 augusti 1962 vid Birtjärnsberget i Nås, södra Dalarna. Exemplaren erhöles genom sällning av tjock svampig innerbark på en ca 3 m hög granstubbe, stående i tät granskog av urskogstyp. Fyndet föranledde flera besök på platsen och flitigt sällande såväl av den aktuella som andra liknande stubbar i omgivningen, dock utan resultat.

Vid ett besök i Lule lpm. gjorde jag i sällskap med Sven Persson (Jokkmokk) en utflykt efter den nya vägen mot Stora Sjöfallet väster om Luleluspen natten mot den 10 juni 1965. På en lokal med en bäck omgiven av sumpskog bestående av enstaka granar och delvis död björk med rik förekomst av tickor, främst fnösketikcor (*Polyporus fomentarius*), undersökte vi tickorna på jakt efter skalbaggar, som i det varma vädret höll till på undersidan av dessa, tydligen ätande av spormjölet.

På första tickan erhöles jag helt oväntat ett exemplar av *Enicmus apicalis* och vi vart då inställda på att försöka ta vårt lystmäte av arten. Trots rik förekomst av *Enicmus*-exemplar (*hirtus* Gyll., *consimilis* Mnh., *minutus* L. och *fungicola* Th.) lyckades vi dock endast hitta ett till exemplar av *apicalis*, och det satt typiskt nog på samma björk på själva barken intill tickan.

Vid ett besök på lokalen vid Luleluspen den 11 juni 1966, d.v.s. ett år senare, återfann Thor-Björn Engelmärk (Jokkmokk) och jag inte *Enicmus apicalis* på undersidan av fnösketikcor. Däremot hittade jag på en björkstubbe ett fjolårsexemplar av slemsvampen *Fuligo septica* och i det svartbruna spormjölet fanns som det brukar göra talrikt av *Enicmus fungicola*,

Fig. 1. Bokstubbe i vars inre *Ischnodes sanguinicollis* Panz. levde. Hallands Väderö 10/5 1965. — Foto förf.

Fig. 2. I vitrötad ved på denna torra ek starka angrepp av *Xylobius corticalis*. Båtfors i norra Upland 27/4 1962. — Foto förf.

men också minst lika mycket av *apicalis*. Allt som allt tilvaratogs således i den lilla svampen 16 exemplar av *Enicmus apicalis* och uppenbart är att arten liksom flertalet andra *Enicmus*-arter är sporätare och att arten där den förekommer ej alls är så sällsynt. Frågan är bara hur denna vår största *Enicmus*-art tidigare kunnat undgå att upptäckas.

Lathridius constrictus Gyll.

Denna art är i Sverige främst tagen inomhus i nybyggda hus där den bl.a. konstaterats leva på mögelbildningar på tapetklister. Vid kläckning av *Dorcatoma punctulata* Muls. ur tickor på granstubbar (*Polyporus pinicola*), som insamlats i södra Dalarna vid Birtjärnsberget i Nås, erhöles totalt fem exemplar av *Lathridius constrictus*. Arten har även i bl.a. Danmark tagits i anslutning till gran i barrförna. Lokalen är densamma där B. Ehnström tagit bl.a. *Enicmus apicalis* J. Sahlb. på (Se Ent. tidskr. 1963, sid. 71). Ur tickorna, som var starkt sönderättna, erhöles även rikligt med *Ennearthron laricinum* Mell., *Cis nitidus* F., enstaka *Dorcatoma punctulata* samt ett exemplar av *Cartodere filum* Aubé, en art, som tidigare ej konstaterats i Dalarna.

Hippodamia arctica Schneid.

Vid sällning av ris och lavar på hedmark med enstaka fjällbjörkar den 13 augusti 1965 erhöles vid Kisoris i Padjelanta nationalpark, Lule lpm. bl.a. ett exemplar av denna tidigare endast från Torne lpm. kända nyckelpiga.

Adalia frigida Schneid.

Denna art anses vara en av de sällsyntaste av våra nyckelpigor. Det kan därför vara av visst intresse att S. Persson och förf. erhöles arten i stort antal

(ca 50-tal exemplar) vid slaghåvning av sälgbuskar, främst *Salix glauca*, på en myr intill vägen mot Stora Sjöfallet, V. Luleå län den 9—10 juni 1965. I övrigt togs bl.a. *Dorytomus lapponicus* J. Sahlb. och *salicinus* Gyll, *Coccinella trifasciata* L. och *Melasoma lapponica* L.

Xyletinus tremulicola Y. Kangas

Under en exkursion den 6 mars 1966 undersökte Jan Höjer och förf. en hög stubbe av asp vid Faringe öster om Uppsala i Uppland. Ett stort antal långhorningar kunde spåras. Sålunda fanns angrepp av *Xylotrechus rusticus* L., *Necydalis major* L., *Saperda perforata* Pall., *Obrium cantharinum* L. och *Acanthoderes clavipes* Schrk (sistnämnda i intillstående asp, dock troligen även i denna stubbe). Angrepp fanns också av *Poecilonota variolosa* Payk. I den tjocka något svampiga barken iaktogs flyghål av en *Trypophloeus*-art, som vid kläckning visade sig vara *bispinulus* Egg. Inblandade bland flyghålen från *Trypophloeus* fanns grövre flyghål, mindre och rundare än de av *Obrium cantharinum*. De liknade mycket flyghålen för *Xyletinus tremulicola* och närmare undersökning av barken visade att anobiid-larver höll till där. Även angreppsbilden var densamma som för *X. tremulicola*. Frågan var om det verkligen var denna art, som tidigare endast tagits vid Kalix i Norrbotten, eller eventuellt någon annan *Xyletinus*-art. Genom kläckning ur bark, som togs hem, erhöles ett 30-tal exemplar av *Xyletinus*, samtliga *tremulicola*, vars utbredningsgräns således förflyttats ca 100 mil söderut, samtidigt som fyndet talar för att arten bör förekomma i hela Sverige åtminstone i de östra delarna liksom även säkerligen i Finland. Arten är dock uppenbarligen en stor sällsynthet.

Utvecklingen i Uppland tycks vara 2-årig liksom i Norrbotten av larvfynd att döma (se f.ö. Ent. tidskr. 1961, sid. 67).

I samband med kläckningar av *Obrium cantharinum* ur aspbark från Båtfors i Dalälvsområdet erhöles f.ö. Bengt Ehnström 1964 två exemplar av en *Xyletinus*-art, båda honor, varför bestämningen ej kunnat klaras av. Sannolikt är det även i detta fall fråga om *X. tremulicola*.

Stenostola dubia Laich.

Vid ett besök på naturreservatet Härnöängen intill Mariefred i norra Södermanland den 1 april 1965 påträffades bl.a. långhorningsangrepp i en torkande gren av en alm, som stod exponerat ute på en åker. Genom kläckning kunde jag fastställa att det var fråga om *Stenostola dubia*, vilken tidigare varken är känd från detta trädslag eller påträffad i Södermanland. Arten är i och med detta i Sverige känd från lind, äppelträd, bok och alm. Sannolikt bör den liksom i Finland även kunna påträffas i klibbal och sälg. Anmärkningsvärt är att arten, som ju påträffats på några lokaler ända upp i Dalarna, ej tidigare tycks ha tagits i anslutning till Mälardalen där den uppenbarligen är mycket sällsynt.

Bradybatus kellneri Bach

Denna vivel, som skall leva i lönnfrukter, är tidigare känd från Skåne och Blekinge samt i ett exemplar från Östergötland (Bertil Lekander). Arten

har framför allt tagits i Hässleholms-trakten av Gunnar Israelsson och Folke Olsson genom bankning av blommande lönn i maj månad, vissa år i flera exemplar, medan den andra år nästan helt saknats. Våren 1965 besökte jag Hässleholm och förvärvade ett exemplar av arten av Folke Olsson. På hemresan till Stockholm passerade jag Västerås den 14 maj och passade på att som vanligt vid besöken i Västerås-trakten ta ett sällprov vid basen av en helt död ek i Strömsholms-området, vilken visat sig vara tillhåll för många rariteter och runt vilken förutom jag även Thure Palm, Bengt Ehnström, Stig Adebratt och övriga Västerås-entomologer flitigt sällat och slaghåvat. Sålunda har bl.a. *Euryusa coarctata* Märk., *sinuata* Er., *Batrisodes adnexus* Hampe och *delaportei* Aubé, *Scydmaenus perrisi* Rtt., *Dreposcia umbrina* Er., m.fl. trevliga arter erhållits där.

Vid genomgången av sällprovet hemma kröp till min stora överraskning en *Bradybatus kellneri* upp. Runt eken står ett flertal lönnar och tydligen hade viveln av en ren tillfällighet hamnat i sällprovet.

Fyndet föranledde ett nytt besök några dagar senare vid Strömsholm tillsammans med Stig Adebratt. Trots flitig sällning, slaghävning och bankning lyckades vi ej få kontakt med arten, men när jag ånyo passerade platsen den 21 maj hade jag större tur. Sålunda erhöles då ett exemplar genom slaghävning av vegetationen under en av lönnarna intill eken. Adebratt sökte dagarna efteråt energiskt men förgäves på platsen, däremot lyckades han få tag på tre exemplar på en annan lokal genom bankning av blommande lönn. Uppenbarligen är arten mycket sällsynt i trakten, då den ej tidigare påträffats trots alla insamlingar.

Ur samma sällprov, som gav det första *Bradybatus*-exemplaret, erhöles f.ö. ytterligare en ny art för Västmanland, nämligen *Colon latum* Kr. samt ett exemplar av *Trichonyx sulcicollis* Reich., även den arten ju betraktad som en raritet, men tidigare tagen i flera exemplar just vid denna ek.

Gronops inaequalis Boh.

Vid besök på Stora Karlsö den 29 maj 1965 upptäckte jag på vissa ställen efter stränderna en mycket riklig förekomst av insekter, främst skalbaggar, som sköljdes upp på stranden. Det var hård NO vind och kallt efter att dagen innan varmt väder rått på Gotland. Uppenbarligen rörde det sig om djur som svärmat och hamnat i vattnet för att nu genom den hårda vinden spolas i land. På en sträcka av ca 2 m tillvaratogs fångrester m.m. och ytskiktet av sanden skrapades ned i påsar och togs hem. Redan på platsen kunde jag plocka in flera exemplar av *Gronops inaequalis* och allt som allt erhöles ej mindre än 116 exemplar av denna tidigare som raritet ansedda art. Den torde i Sverige ej ha påträffats i mer än totalt ca 15 exemplar, varav tre på Stora Karlsö av Nils Linnman just i vinddrift. Driftmaterialet innehöll givetvis även andra för Karlsöarna nya arter och en sammanställning av dessa avser jag att återkomma med vid ett senare tillfälle.

Den 18 juli besökte jag ånyo Stora Karlsö och passade då bl.a. på att slaghåva vid Hien. Därvid erhöles ett exemplar av *Gronops inaequalis* inne i snårskogen vid hävning av vegetationen ca 100 m från strandlinjen, och uppenbarligen förekommer arten regelbundet på ön. Däremot kunde jag vid detta tillfälle ej hitta arten vid strandlinjen.

Ceuthorrhynchus pallidicornis Bris.

Erhållen i stort antal (mer än 50-tal exemplar) av Jan Höjer och förf. genom slaghävning på lungört främst i maj månad på Skokloster i Upland. Arten är tidigare tagen i Upland av Thure Palm, men i övrigt endast känd från Skåne.

Ceuthorrhynchus constrictus Mrsh.

Under tidigare nämnda besöket på Stora Karlsö den 18 juli 1965 erhöles genom slaghävning av löktrav (*Alliaria officinalis*) flera exemplar av en vivel, vilken vid bestämningen visade sig vara denna art, endast uppgiven från Gotland och Skåne (Israelson). Några exemplar iaktogs sittande på frökapslarna. En undersökning av var tidigare Gotlands-fynd gjorts resulterade i konstaterandet att Folke Kinnman redan 1949 tagit arten just på Stora Karlsö. Det tycktes därför ganska anmärkningsvärt att arten ej påträffats av Nils Linnman, som ju samlat under nära 30 år på denna ö. (Se Op. Ent. 1965, sid. 185.) En undersökning av Linnmans *Ceuthorrhynchus*-material visade emellertid att arten fanns med i detta i flera exemplar, men bestämda till *cochleriae* Gyll., vilken art således utgår för Karlsöarna.

Ceuthorrhynchus cochleriae Gyll.

Kontrollbestämning av de exemplar, som utgör underlag för rapporten om denna art från Upland och Södermanland (Linnman, Ent. tidskr. 1965, sid. 27), har visat att det är fråga om exemplar av *floralis* Payk. Ett exemplar av *cochleriae* finns emellertid i Gunnar Sjärdins samling taget den 29 maj 1963 på Eldgarn i Upland varför arten således utgår endast för Södermanland.

Ceuthorrhynchus thomsoni Kolbe och *chalybaeus* Germ.

I Ent. tidskr. 1962, sid. 183 redovisar Thure Palm att hans »*C. chalybaeus*»-material innehöll exemplar av *C. thomsoni* från Östergötland. Genomgång av mitt, Gunnar Sjärdins, Gösta Gillerfors, Bengt Ehnströms, Einar Wiréns och T. E. Leilers »*C. chalybaeus*»-material har visat att *C. thomsoni* uppenbarligen är den vanligaste arten i Sverige. Av totalt ca 30 exemplar har således endast tre *C. chalybaeus* påträffats (Vg., leg. Stellan Erlandsson, Öl., leg. Wirén och Öl., Borgia hage 24 augusti 1966 under löktrav, leg. förf.). *C. thomsoni* föreligger i ovanstående material från Närke, Södermanland, Upland, Västmanland, Halland och Öland. På Öland har jag tagit arten genom sållning under löktrav och i Södermanland under åkerkål. Bestämningarna har delvis kontrollerats av A. Strand.

Jag vill passa på att tacka Andreas Strand och Thure Palm för hjälp med kontrollbestämningar.